

Kan moderne kunst inspireren tot synodaliteit?

Van 13 tot 16 juni 2024 verzamelde het Europees Lekenforum (ELF) in Rome voor zijn statutaire vergadering en een studiesessie over kunst, geloof en synodaliteit. In deze herfstdagen lijkt dat alweer een poos geleden, maar omdat we het inhoudelijke thema willen oppikken tijdens ons Forum in december, mijmeren we graag nog even over dat zomerse evenement. Terwijl we dit neerpennen, is de tweede sessie van de synode over synodaliteit in Rome overigens volop aan de gang, met behoorlijk wat spanning in de lucht.

Christof BOUWERAERTS

Over synodaal overleg hebben we het wel vaker, ook in de schoot van het IPB. En dat is maar goed ook, want als het centrale overlegorgaan van de Kerk in Vlaanderen zich al niet met dat onderwerp zou inlaten, wie dan wel? Toch wekt het vragen, en 'dom' zijn die heus niet altijd. Zo praatte ik in mei bij met een oud-medestudent theologie, een

belezen en verstandig man. Synodaliteit vond hij een manier om je tegenstander beleefd het zwijgen op te leggen. "De zoektocht naar waarheid ging in de kerkgeschiedenis net altijd samen met heftige discussies, ja zelfs met strijd", klonk het. In veranderingsgezinde middens kan dan weer gevreesd worden dat het synodale proces veranderingen waar al jaar en dag voor wordt geijverd opnieuw zal vertragen.

In zijn openingslezing maakte Emmanuel Van Lierde, een van de begeleiders van het congres, echter meteen duidelijk waar het met de synodale wending op staat: "Om het tij te keren en de geloofwaardigheid te herstellen is er meer nodig dan een Franciscus die een nieuw geluid laat horen. Daarom is het synodale proces cruciaal: het daagt alle parochies en bisdommen uit om de realiteit onder ogen te zien, om te luisteren naar degenen die gedesillusioneerd zijn over de Kerk, degenen die haar hebben verlaten of die zich niet aangesproken voelen door haar boodschap."

Proeven van échte kunst

Synodaliteit is dus geen recept voor wollige woordenwolkjes, maar kan net behoorlijk confronterend zijn. Misschien is het dat in bepaalde opzichten zelfs meer dan debatteren: het veronderstelt een kwetsbare houding en zelfbevraging. Wanneer dat zichzelf laten bevragen bovendien gekoppeld moet zijn aan een bewustwording van wat mensen vandaag beroert, zou dat dan niet kunnen met kunst? Niet met suikerzoete *beeldkens*, maar met heuse moderne kunst. Immers, "echte kunst haalt me consequent uit mijn comfortzone. Kunst houdt me een spiegel voor – Ecce homo, zie de mens – en daagt me uit. Om er thuis in te komen, moet je je erin onderdompelen, erbij stilstaan, ermee worstelen. Kunst vraagt tijd en geduld", stelde Van Lierde. En dat geldt onverminderd voor onze godsdienst. "Geloof en kunst moeten

niet alleen troost brengen. Kunst mag ook schuren en het christendom moet ons uitdagen."

Dus proefden we samen van moderne kunst, in workshops aan de hand van kopieën, maar ook tijdens een excursie naar de Galleria Nazionale D'arte Moderna. In groepen verdeeld lieten we ons raken door de diverse collectie, met als opdracht samen één werk te kiezen dat voor ons synodaliteit verbeeldt. De keuze viel op Wall of Scrolls, een werk uit 2022 van de Chinese keramist Bai Ming. De keramieken rollen missen hier en daar een 'hoekje' en sluiten door hun vorm ook niet perfect op elkaar aan zoals legoblokken dat wel doen. Toch vormen ze een eenheid en straalt van het geheel een zekere schoonheid uit.

Ik weet het wel: voor die conclusie zouden de woestijnvaders van weleer wellicht hun steenrots niet verlaten hebben. Ook het feit dat we in tegenstelling tot andere jaren – zo liet ik me vertellen door meer ervaren IPB-leden – dit keer vlotjes met alle deelnemers tot een slotverklaring kwamen, wijst erop dat het hier ging om proevertjes, om al bij al voorzichtige oefeningen die niet meteen de meest controversiële onderwerpen aansneden voor onze synodale dialoog. Begrijpelijk. We moeten ergens beginnen. De begeleiders – waaronder overigens nog een tweede Vlaming, jezuit Bert Daelemans – wilden ons op een spoor zetten van een methodiek die we verder moeten verkennen. "Werken met kunst was een verrassende insteek om synodaal op weg te gaan. Zeker inspirerend voor onze IPB-werking!", liet Christa Damen, op dat moment nog voorzitter, optekenen door Otheo. En dat gaan we proberen op 7 december.

Uiteindelijk zal de synodale aanpak – of er nu moderne kunst aan te pas komt of niet – echter de toets moeten doorstaan die Emmanuel Van Lierde zelf ons meegaf: "Er is echt behoefte aan geëngageerde discussies zoals tijdens het Tweede Vaticaans Concilie. Er waren toen meningsverschillen, maar die konden worden uitgesproken en er was een wil om bij elkaar te blijven. Zulke open debatten zijn nodig om de inertie te doorbreken."

Zuster Nathalie Becquart, de sterke vrouw achter het synodale proces, reikte in haar bijdrage aan het congres alvast een relevant thema aan. "Het is dringend noodzakelijk ervoor te zorgen dat vrouwen kunnen deelnemen aan besluitvormingsprocessen en verantwoordelijkheidsrollen kunnen vervullen in pastorale zorg en bediening."

Ik wens ons nog boeiende synodale jaren toe.

transparant

EDITORIAAL

Hoop als kompas voor de toekomst

Het is een bijzondere tijd. Terwijl de Kerk in België nog nageniet van het pausbezoek, een moment dat velen ervaren hebben als een zegen en een bron van inspiratie – uiteraard met uitzondering van de negatieve uitspraak op het vliegtuig – voel ik een mengeling van emoties. Aan de ene kant is er de vreugde om de komst van een wereldleider die symbool staat voor vrede, hoop en eenheid. Ik mocht op drie bijeenkomsten aanwezig zijn, en ik heb die ontmoetingen ervaren als gebeurtenissen die ons eraan herinneren dat, zelfs in een verdeelde en soms chaotische wereld, er figuren zijn die ons kunnen samenbrengen in een gedeeld verlangen naar harmonie en begrip.

Twee realiteiten

Maar te midden van die ontmoetingen dringt een andere realiteit zich op. Een realiteit die zich duizenden kilometers verderop afspeelt, in Beiroet, Libanon. Een stad die al te vaak in de greep van conflict heeft verkeerd, waar onrust en instabiliteit de toekomst onvoorspelbaar maken. Daar leven en werken enkele Vlaamse kleine zusters van Nazaret, vrienden en tochtgenoten van mij. In een omgeving die allesbehalve vreedzaam is, proberen zij voort te bouwen aan iets goeds, aan iets hoopvol. Het nieuws over geweld en onzekerheid laat me niet los. Elke keer wanneer ik een bericht hoor, houd ik mijn adem in. Zijn ze veilig? Hoe slagen ze erin om zich staande te houden in een wereld waar hoop soms zo fragiel lijkt? Zullen ze genoeg kunnen slapen als de nacht én de dag doorzeefd wordt door geluiden van vallende raketten? Zal er genoeg eten blijven?

Diepere waarheid

Het is die tegenstelling die me raakt. Terwijl België nageniet op een moment van spirituele vreugde, strijdt een ander deel van de wereld met de duisternis van onzekerheid. En toch, in die schijnbare tegenstrijdigheid, vind ik ook een diepere

waarheid. De boodschap van de paus – vrede, verbondenheid en hoop – reikt verder dan landsgrenzen. Het is een herinnering dat, zelfs in de donkerste momenten, er ruimte blijft voor hoop, voor veerkracht en voor de mogelijkheid van verandering.

Hoop, geen abstract begrip

Hoop is niet alleen een vluchtige emotie; het is een anker, een kompas dat ons richting geeft in tijden van verwarring. Voor de kleine zusters van Nazaret is hoop geen abstract begrip. Het is hun dagelijks leven. Hun moed, doorzettingsvermogen en vastberadenheid om voort te gaan, zelfs wanneer alles om hen heen lijkt te wankelen, zijn een levend bewijs dat hoop kracht geeft. Zij laten zien dat, zelfs te midden van chaos en geweld, licht altijd een weg kan vinden.

Is hun stille, maar krachtige aanwezigheid in Beiroet niet één van de meest hoopvolle tekens in de wereld van vandaag? Hun vrije keuze om te blijven, om niet op te geven, is een getuigenis dat hoop niet passief is, maar actief en levend. Zij verdienen het om in de schijnwerpers te staan, als een herinnering aan wat werkelijk belangrijk is in deze wereld: aandacht voor de ander en waardering voor het meest eenvoudige.

De kleine zusters in Beiroet stuurden onlangs de betekenis van enkele bijzonder hoopvolle woorden door die ik graag met u deel: "Solidariteit, veerkracht en hoop zijn niet slechts woorden, maar de fundamenten van een gemeenschap die haar kracht vindt in ontmoetingen en gedeelde waarden. Het is deze kracht, uitgaande van de gemeenschap, die ons in staat stelt om samen een betere toekomst op te bouwen, zelfs in de meest uitdagende omstandigheden."

Hoop is geen bestemming, maar een weg die we samen bewandelen. In elk gebaar van solidariteit, elke daad van veerkracht, en elke ontmoeting van harten vinden we de kracht om het onmogelijke mogelijk te maken.

Carine D'hondt
Voorzitter

Zoveel toekomst. Over innovatie in geloofsgemeenschappen

Op 5 oktober 2024 vond het eerste Forum plaats van de nieuwe mandaatperiode. Dat stond helemaal in het teken van vijf jaar Space for Grace.

Op zaterdag 5 oktober mocht kersvers voorzitter Carine D'hondt bijna honderd enthousiastelingen verwelkomen in het conferentiecentrum TPC in Antwerpen voor het eerste Forum van de nieuwe mandaatperiode 2024-2028. Onder hen dus heel wat nieuwe Forumleden, maar ook oude bekenden én veel mensen uit het brede netwerk van Space for Grace.

Vijf jaar geleden ontstond dat project als een vrucht van het onderzoek over levende geloofsgemeenschappen in de schoot van het IPB, in samenwerking met Porticus en het Academisch Centrum voor Praktische Theologie (ACPT) van de KU Leuven. Space for Grace – dat via Porticus niet alleen in Vlaanderen, maar ook in Nederland en Duitsland wordt uitgerold – wil plaatselijke geloofsgemeenschappen versterken door vernieuwende initiatieven financieel te ondersteunen, maar ook door de projectteams samen te brengen in zogeheten *learning communities*. Zo wordt binnen de katholieke Kerk een netwerk gevormd van innoverende geloofsgemeenschappen die elkaar bemoedigen en inspireren. Ook het inschakelen van innovatiecoaches en het aanbieden van opleidingen gingen gaandeweg deel uitmaken van het aanbod van Space for Grace dat die lokale projectontwikkelaars wil helpen om 'out of the box' te denken.

Sterk team

Het klonk meer dan eens tijdens het Forum: innoveren en daarbij eens over het muurtje kijken om te zien hoe anderen het aanpakken... het zit niet meteen in ons kerkelijk DNA. Space for Grace kon dan ook alleen maar landen dankzij de inzet van een team van gedreven en competente stuurgroepleden, die door voorzitter Carine bij die feestelijke gelegenheid in de bloemetjes werden gezet – of in de wijnflessen, om precies te zijn. Christa Damen, die als toenmalig IPB-voorzitter mee aan de basis lag van het project, zette er vanaf dag één tot op vandaag haar sterke schouders onder. Voeg daar een projectcoördinator als Raf Lust aan toe, met zijn aanstekelijk enthousiasme en zijn talent om mensen te verbinden, en je weet dat het snor zit. Enkele jaren later kwam Luk Vanmaercke erbij om met zijn analytische geest en communicatieve vaardigheden vanuit het ACPT voor gedegen academische ondersteuning te zorgen. Vanuit Porticus stuurt Pieter Vandecasteele, steeds bedacht op de toekomst van geloofsgemeenschappen in Vlaanderen, het hele project mee aan.

Boek en filmpje

Wie ook in de bloemetjes werden gezet waren Jozefien Van Huffel & Arne Focketyn – door de aanwezigheid van hun beide kinderen kreeg het Forum overigens in één klap twee wel erg jonge nieuwe leden. Jozefien hield de pen vast van het boek *Zoveel toekomst. Over innovatie in geloofsgemeenschappen*. Daarin wordt een nieuwsgierige blik geworpen op twintig innovatieve projecten van geloofsgemeenschappen in Vlaanderen en Nederland. Alle deelnemers aan het Forum ontvingen een gratis exemplaar. Arne, op zijn beurt, maakte een promofilmje waarvan de aanwezigen een voorsmaakje kregen, met een warme oproep het thuis volledig te bekijken op spaceforgrace.be/over-ons en het daarna zo breed mogelijk te verspreiden – een oproep die we hierbij graag nog eens herhalen.

Lessen trekken...

Na al die bloemetjes was het tijd om een paar lessen te trekken uit die vijf jaar ervaring met innovatie van geloofsgemeenschappen. In een eerste panelgesprek ging Luk daarover in gesprek met Griet Van Coillie van het project Xenner – de Kempische vertaling van het 'Ik zal er zijn. Ik ben die ben' van Exodus 3,14 – waarin ze samen met een aantal vrijwilligers met een caravan naar de wijken van Mol-Balen trekt, en met Rob Allaert, innovatiecoach bij Space for

Grace en drijvende kracht achter het initiatief Unconditional in de Mijlstraatkerk in Duffel. Hun boodschap aan onze lokale geloofsgemeenschappen in Vlaanderen? Durf oude dingen los te laten en nieuwe dingen te proberen. Laat je verbeelding de vrije loop, durf echt buiten de vaste paden te lopen. Laat je daarbij niet vangen aan 'nuttigheidsdenken'. Te snel wordt gedacht: wat levert het op? Vraag je eerst af wat zinvol, wenselijk of christelijk is. Wat het oplevert voor de gemeenschap, dat zie je onderweg wel. Kijk over het muurtje en maak deel uit van een netwerk. Andere geloofsgemeenschappen worstelen immers met dezelfde uitdagingen en dromen. Doe beroep op (externe) expertise. Dat kunnen de innovatiecoaches van Space for Grace zijn, maar ook mensen uit de eigen buurt die misschien niet meteen parochiaal betrokken zijn, maar wel zinvolle expertise hebben.

... en die ook toepassen op onszelf

Met innovatiecoach Kristof Lataire en Tine De Leeuw van de Sint-Michielsbeweging wierp Pieter in een tweede panelgesprek een open blik op de toekomst. Immers, ondanks het gezellige verjaardagsfeestje kon er geen misverstand over bestaan: Space for Grace zal zijn tiende verjaardag niet halen. Althans niet in de huidige vorm. Het is dan ook nooit de bedoeling dat Porticus projecten blijvend financieel ondersteunt. Ze krijgen bij de opstart een duwtje in de rug, zodat ze na enige tijd op eigen benen kunnen staan. Daarmee kwam een duidelijke uitdaging op tafel: kan de wervende dynamiek die door Space for Grace op gang werd gebracht structureel worden verankerd in de Kerk in Vlaanderen? En welke rol heeft het IPB daarin te spelen? Die noodzaak drong nog scherper door toen het panel zich boog over de vraag welke lessen de bisschoppen, maar ook het IPB, voor zichzelf kunnen trekken: hoe kunnen de beleidsstructuren, de diensten en een adviesorgaan als het IPB zich organiseren om die creatieve dynamiek aan te wakkeren en innoverende projecten

te ondersteunen? De panelleden daagden ons als IPB daarbij uit om de lessen die we uit vijf jaar Space for Grace trekken ook eens op onszelf toe te passen. Hoe kunnen we bijvoorbeeld jonge gelovigen sterker betrekken bij ons beraad?

Met die opdracht moeten we nu verder aan de slag. Een hele boterham voor het nieuwe Bureau dat we op het Forum van 7 december zullen verkiezen en dat voor de eerste keer zal vergaderen op 17 januari. Gelukkig verdwijnt Space for Grace zoals we het vandaag kennen nog niet meteen, want aan het einde van het Forum werd de zesde projectoproep gelanceerd. Tot 5 maart 2025 kunnen lokale geloofsgemeenschappen dus weer innoverende projecten indienen. Voelen ze zich daarbij nog niet helemaal zeker van hun stuk of kunnen ze wat hulp gebruiken bij dat 'out of the box' denken? Dan kunnen ze al in de fase van de projectaanvraag beroep doen op het advies van een innovatiecoach.

We wensen Space for Grace, maar allereerst de Kerk in Vlaanderen, alvast een vruchtbare oogst toe.

Bekijk het promofilmje op spaceforgrace.be/over-ons of scan de QR-code. U kan het boek *Zoveel toekomst. Over innovatie in geloofsgemeenschappen gratis* – zolang de voorraad strekt en, indien nodig, mits betaling van verzendingskosten – aanvragen bij Raf Lust via raf.lust@spaceforgrace.be of via het formulier op spaceforgrace.be/over-ons. Op spaceforgrace.be/praktisch vindt u meer informatie over de zesde projectoproep.

